

Skupna komisija ljudske skupštine in izvršnega sveta Bosne in Hercegovine je izvela analizo enoletnega funkcioniranja nove ureditve občin in okrajev. Objavljamo nekaj ugotovitev komisije o delu svetov ljudskih odborov in podatke o strukturi občin in okrajev po številu prebivalstva in površini.

SVETI LJUDSKIH ODBOROV

Sestava svetov je v največ primerih enostranska. Tako je na primer večina svetov za šolstvo sestavljena pretežno iz šolskih direktorjev ali prosvetnih delavcev, sveti za gospodarstvo pa so sestavljeni iz direktorjev podjetij. Podoben je primer tudi pri svetih za zdravstvo. Posledica take strukture svetov je enostranost v njihovem delu, tako da na sejah večinoma razpravljajo o problemih tistih ustanov in podjetij, katerih predstavniki kot člani sveta sodelujejo v svetu. Razen tega so bili v mnoge svete izvoljeni ljudje, ki so pre zaposleni z različnimi dolžnostmi v družbeno-političnih organizacijah, kar neugodno vpliva na njihovo delo kot članov svetov. V naši družbeni in politični praksi je prišlo v navado, da odpade na enega človeka vrsta funkcij, kar nujno vpliva na kakovost dela tistih organov, v katerih delujejo. Danes je funkcija ljudskih odbornikov ali članov svetov velikega družbenega pomena in ne prinaša s seboj samo časti, temveč tudi odgovornost. Delo v organih družbenega samoupravljanja ne trpi več površnosti in če hočemo, da bodo ti organi zavzeli svoje pravo mesto v sistemu socialistične samouprave, morajo imeti politične organizacije drugačen odnos do njihove izvolitve in dela. Ni redek primer, da se številni sveti ne morejo sestati predvsem zaradi preobremenjenosti njihovih članov z različnimi družbenimi funkcijami, področje dela članov svetov pa je danes tako široko, da mora absorbirati večidel njihovega prostega časa. Razen tega je med 1026 članov svetov v okrajih Bosne in Hercegovine le 77 žensk in 79 delavcev. To govori o orientaciji, ki ni dobra in ki bi jo bilo treba čimprej spremeniti, pri čemer bi morali zamenjati pre zaposlene člane svetov z mlajšimi ljudmi, posebno iz delavskih svetov in drugih organov družbenega upravljanja.

Sveti v bolj razvitih občinah, posebno v občinah, ki so nastale na sedežih bivših okrajev, so pokazali popolno aktivnost in zmorejo reševati mnoge probleme iz svoje pristojnosti. Sveti v majhnih in nerazvitih občinah pa se redko sestajajo in rešujejo predvsem tista vprašanja, ki jim jih postavi organi uprave. Prav tako so bila mnoga vprašanja, o katerih bi bili morali sveti predhodno razpravljati in podati predloge ljudskemu odboru, uvrščena na dnevni red seje ljudskega odbora, ne da bi sveti predhodno o njih povedali svoje stališče. Pri teh občinah so pojavi, da posli med posameznimi sveti niso povolnoma razmejeni in se je zgodilo, da je eden izmed svetov reševal posle iz pristojnosti drugega sveta, prišlo pa je tudi do tega, da so sveti reševali vprašanja, ki sploh niso spadala v njihovo delovno pristojnost.

Komisija je ugotovila, da v odnosih med okrajnimi in občinskimi sveti ni tesnejše povezanosti. Sveti okrajnih ljudskih odborov slabo poznajo delo občinskih svetov, niti ne kontrolirajo zakonitosti njihovega dela.

(Konec na 15. strani)

Bralci nam pogosto pošiljajo vprašanja tako iz svoje osebne prakse kakor taka, ki so vezana na probleme splošnega interesa. Uredniški odbor »Naše skupnosti« misli, da bi lahko odgovori na ta vprašanja pomenili prispevek k boljšemu spoznavanju izkušenj in ustvarjanju večje jasnosti v problemih, ki jih prinaša vsakdanja praksa in s katerimi se srečujejo člani delavskih svetov, odborniki ljudskih odborov, člani njihovih svetov in organov družbenega upravljanja sploh kakor tudi drugi bralci, ki se aktivno zanimajo za vprašanja naše socialistične graditve. To nas je tudi pripravilo do tega, da odpiramo to rubriko. V njej bomo objavljali razen odgovorov na vprašanja tudi pojasnila o posameznih družbenih pojavih v naši stvarnosti. Naš namen je, da naj služi služi ta rubrika tudi čim bolj tesnemu povezovanju lista z delovnimi kolektivi ljudskih odborov in organov družbenega upravljanja. Zato vabimo naše bralce k sodelovanju.

Družbena kontrola uporabe sredstev za stanovanjsko graditev

Dva bralca iz Beograda sta nam poslala naslednje vprašanje:

»Brali smo, da so v nekaterih krajih sklepali zbori volivcev o gradnji stanovanj. Kolikor nam je znano, pri nas na zboru volivcev tega ni bilo. Ali se to izvaja v večini krajev? Ali obstajajo o tem kakšni predpisi?»

Moramo priznati, da žal nismo spremljali tega zelo zanimivega in zelo pozitivnega pojava v našem življenju. Vendar je znano, da taki primeri so, jih je pa še vedno malo (»Borba« je nedavno poročala o takem delu zborov volivcev v Splitu).

Ni predpisov, ki bi neposredno zahtevali, da zbori volivcev sklepajo o tem vprašanju. Vsi zakonski ukrepi pa omogočajo in usmerjajo k temu, da zbori volivcev razpravljajo o vsakem važejšem vprašanju podobne narave, pa potemtakem tudi o tem. Dejansko mislimo, da bi bila dolžnost ljudskih odborov, da na zborih volivcev postavijo na dnevni red ne samo stanovanjsko graditev, temveč investicije sploh.

Dosedaj je bila praksa, da so se na zborih volivcev dotaknili teh vprašanj le mimogrede, ko so razpravljali o predlogu družbenega plana komune, ko se je volivcem podajal obračun o delu in ob podobnih priložnostih.

To gotovo ni dovolj, posebno sedaj, ko življenjski standard delovnih ljudi tudi neposredno zavzema čedalje bolj važno mesto v gospodarski politiki. In ker je stanovanje eno izmed najvažnejših vprašanj, ki jih moramo reševati v boju za čim boljše življenjske pogoje, je jasna potreba, da dobijo svoje mesto kot posebna tema in da se o njem sklepa čim bolj izčrpno in čim bolj konkretno, tudi na zborih volivcev. To toliko prej, ker so med državljani — udeleženci zbora številni tudi sami tu neposredno zainteresirani.

Najvažnejše je vsekakor rešiti, kako bi z razpoložljivim zneskom denarnih sredstev dobili čim več solidno zgrajenega stanovanjskega prostora. Tu se zboru takoj postavlja tudi vprašanje, kakšne zgradbe in kakšna stanovanja naj se gradijo, s kakšno udobnostjo, instalacijami, s kako velikimi prostori itd. Po poročilu »Borbe« so v Splitu volivci zahtevali revizijo planov in projektov stano-

vanjskih hiš. Iz načrtov so bile odstranjene stvari, ki niso bile nujne (kakor so na primer marmorne stopnice in ploščice v kopalnicah). Tako so dobili za isti denar več stanovanj.

Mislimo, da bo mogoč vsak zbor volivcev brez izjeme uspešno razpravljati o tem vprašanju samo tedaj, če se bo spuščal tudi v take posameznosti, kakor so programi in projekti. Volivci ne bodo mogli bistveno spreminjati skupnega zneska sredstev, ki je na razpolago za stanovanja, lahko pa bodo veliko prispevali pri iskanju načinov, kako bi ta denar čim bolj ekonomično porabili in da bi bila stanovanja čim prej dograjena. Da so velike možnosti za prihranke, je razvidno iz tega, ker se cena za kvadratni meter takomenovane brutostanovanjske površine v velikih mestih giblje od 21 do 55 tisoč dinarjev, kar je odvisno od tipa zgradbe, udobja in pritoklin, mesta, v katerem se gradi itd.

Vsekakor se takoj zbori ne morejo uspešno izvesti brez priprave. Ljudski odbor bi lahko zanje pripravil materiale (programe, projekte, kalkulacije, primerjave, variante), vendar tako predelane, da jih lahko razumejo nestrokovnjaki.

S takim delom bi na zborih volivcev dosegli večvrstno korist: imeli bi še eno pobudo v nadaljnjem razvoju lokalne samouprave, zanimanje državljanov za zbor volivcev bi se kreptilo, ljudski odbor bi imeli tudi pri tej obliki pomoči volivcev pri reševanju tega zelo zapletenega vprašanja, zbori bi gotovo dali zelo koristne sugestije, kako bi s čim manjšimi sredstvi čim bolj učinkovito in čim hitreje gradili stanovanjski prostor. Končno bi imeli državljani najneposrednejši in najkonkretniji vpogled v stanje stvari in v objektivne možnosti, pa bi z večjim razumevanjem spremljali delo ljudskega odbora in bi sami sodelovali pri tem delu.

Splošno lahko rečemo, da je za naše pogoje in za našo socialistično družbeno ureditev neposredno sodelovanje državljanov najvažnejša pot, da se tudi to vprašanje čim bolj pravilno in čim bolj uspešno rešuje ter da se odpravijo slabosti, ki se nujno pojavljajo tam, kjer ni dovolj razvita družbena kontrola nad trošenjem sredstev.

BLAGO

(Nadaljevanje)

Toda izdelek ni bil vedno blago. Razen svoje »naravne« vloge kot sredstvo potrošnje ni vedno imel tudi te družbene vloge. Ta je vezana samo na določeno epoko razvoja družbene proizvodnje. Je zgodovinski ekonomski pojav, ki je nastal na neki stopnji razvoja proizvodnje in ... je nujen vse do zgraditve socialistične družbe — ko svoobodnim proizvajalcem ne bo treba zamenjati izdelkov, temveč bodo izdelovali po planu, prisvajali pa neposredno, po potrebah.

Vse do takega stanja je blago nujen in progresivni ekonomski pojav. Izraža razvoj družbenih proizvodnih sil. Po svoji strani daje pobudo temu razvoju. Zato v splošnem smislu blago ostane blago v več načinih proizvodnje. Pojavlja se tako v suženjsko-lastniškem kakor v fevdalnem družbenem redu. Najširši obseg dobí v kapitalizmu. V njem tudi sama človekova delovna sila postane blago. Obstaja pa tudi v prehodnem razdobju h komunizmu. Proizvajalci ga torej morejo proizvajati v raznih pogojih lastnine.

Ko pride na trg, nastopa izdelek preprosto kot blago. Kakšno je to blago, v kakšnih pogojih je bilo izdelano, tega nam samo ne pove. Na njem ni mogoče videti, ali je izdelek suženjskolastniške latifundije, kapitalističnega meznega dela ali socialističnega delovnega kolektiva. Da bi to odkrili, je potrebna analiza notranjih odnosov v proizvodnji, kjer se »poraja«, in specifičnih ekonomskih zakonov, ki vodijo njeno gibanje.

Na trgu je blago preprosto koristna stvar, ki služi za zamenjavo. Z njo pa mora biti navzoč tudi kakšen njegov ustvarjalec, »lastnik«. Nekdo, ki ima ekonomsko samostojnost — ob vsej odvisnosti — v sistemu družbene delitve dela. Nekdo, ki ima zato tudi pravno samostojnost. Vseeno je, ali je to klasični zasebni lastnik ali socialistični proizvajalec.

»V celotnosti raznovrstnih uporabnih vrednosti ali blagovnih teles se izraža celotnost prav toliko raznolikih del, različnih po rodu, vrsti, družini, podvrsti in inačici: — družbena delitev dela. Ta je pogoj za obstoj blagovne proizvodnje, čeprav nasprotno blagovna proizvodnja ni pogoj za obstoj družbene delitve dela.« (Marx, Kapital I,

stran 9.) Razvoj dela in razčlenjevanje proizvodnje bosta šla še naprej, tudi po »izumrtju« blaga v bodoči družbi, toda izdelek se ne bo pojavljal kot blago. »Samo izdelki samostojnih in med seboj neodvisnih, zasebnih del si stojijo nasproti kot blago.« (Marx, Kapital I, stran 10.)

2. OSNOVNE LASTNOSTI BLAGA

Vsako blago mora imeti dve bistveni lastnosti. Prva je, da je uporabna vrednost, druga da je vrednost. Kot uporabna vrednost služi izdelek s svojimi določenimi lastnostmi, ki so vezane na njegovo naravo, zato, da z njim zadovoljimo določene človeške potrebe, pa naj te potrebe, kakor pravi

Marx, izvirajo iz želodca ali fantazije. Uporabne vrednosti dejansko tvorijo materialno bogastvo družbe, in to končno v vseh pogojih.

Ko pravimo, da je proizvodnja večni pogoj obstoja in razvoja človeške družbe, moramo tu pod tem razumeti proizvodnjo uporabnih vrednosti. Uporabne vrednosti tvorijo vsebino bogastva tudi socialistične družbe. Temeljno je, da ugotovimo, da je uporabna vrednost odvisna od narave samega izdelka. Uporabna vrednost, na primer premoga, je, da služi za proizvodnjo toplote, pa naj gre za proizvodnjo toplote v kurišču nekega stroja ali pa v peči za ogrevanje v stanovanju. Premog zaradi svoje narave zadovoljuje določeno potrebo in ima po svoji naravi določeno uporabno vrednost. Z razvojem tehnike in znanosti pokaže ena in ista stvar vrsto novih uporabnih svojstev. Prav ta premog, s katerim proizvajamo to-

(Nadaljevanje na 16. strani)

Delo svetov ljudskih odborov v Bosni in Hercegovini

(Nadaljevanje z 11. strani)

Razen tega je interes večine svetov za delo organov uprave prav tako nezadosten. Samo predsedniki, posamezniki svetov prihajajo od časa do časa v ljudski odbor, se zanimajo za delo upravnih organov, za njihove probleme in izvedbe sklepov svetov. Kljub določenemu številu svetov, ki so pri svojem delu dosegli zelo dobre rezultate, je za večino svetov v občinskih ljudskih odborih, pa tudi za manjše število okrajnih svetov mogoče reči, da so se ukvarjali pretežno z upravnimi posli in da niso popolnoma uspeli usmeriti svojega delovanja v reševanje osnovnih problemov.

STRUKTURA OBČIN IN OKRAJEV PO ŠTEVILU PREBIVALCEV IN POVRŠINI

S prejšnjo politično teritorialno organizacijo je bilo področje Bosne in Hercegovine razdrobljeno na majhne teritorialne enote, tako da je bilo 66 okrajev, 5 mest in 415 občin. Od teh okrajev jih je 43 imelo manj kakor 40 tisoč prebivalcev, a 333 občin je imelo manj kakor 8000 prebivalcev.

Danes je v Bosni in Hercegovini 15 okrajev in 191 občin. Pri novi politično-teritorialni razdelitvi so težili k pretežno srednjim občinam, ki štejejo 8 do 25 tisoč pre-

bivalcev; takih je 128. Majhnih občin do 5 tisoč prebivalcev je 12, od 5 do 8 tisoč prebivalcev pa ima 44 občin. Velikih občin s 25 do 40 tisoč prebivalci je 15, a nad 40 tisoč prebivalcev ima 6 občin.

Relativno veliko število občin — 61 občin — ima široko razprostranjenost z nad 300 kvadratnimi kilometri, od teh pa 29 nad 400 km² in 16 občin nad 500 km².

Struktura okrajev prav tako kaže, da so težili za srednjimi okraji (od 120 do 250 tisoč prebivalcev, kolikor jih ima 10 okrajev). Manjša (od 60 do 120 tisoč) sta 2 okraja, večji (nad 250.000 prebivalcev) pa le trije.

Struktura okrajev po površini kaže, da so težili za srednjevelikimi okraji (od 2 do 4 tisoč km²), ki jih je 11. Manjši okraj (od 1500 do 2000 km²) je samo eden, večji (nad 4000 kvadratnih kilometrov) pa trije.

Komisija je mnenja, da so področja občin in okrajev v Bosni in Hercegovini v bistvu pravilno določena in zadeta. V tempu razvoja posameznih občin pa je občutna razlika. Ekonomsko močnejše občine se večinoma kažejo kot sposobne za opravljanje funkcij in pristojnosti, ki so jim bile doslej poverjene, medtem ko zaostajajo majhne in ekonomsko slabe občine v večini primerov v splošnem razvoju, tako da ne morejo niti objektivno niti subjektivno opravljati vseh funkcij in pristojnosti, ki bi jih v komunalnem sistemu morale opravljati. Zato se zelo redko sliši predlog za cepitev ali zoževanje sedanjih občin, medtem ko se pojavljajo težnje za združevanjem dveh ali več manjših občin oziroma za priključitev področja takih občin večjim in gospodarsko močnejšim občinam. Majhne in ekonomsko slabe občine oziroma njihovih predstavniški, izvršni organi kakor tudi upravni organi ostajajo še naprej predvsem organi za izvajanje predpisov in ukrepov višjih organov, pravzaprav so samo izvršni in pomožni organi okrajnih ljudskih odborov. Tako poenostavljena vloga teh občin bolj ustreza krajevnemu odboru oziroma v administrativnih poslih krajevnemu uradu kot oporišču občinske administracije.

NAŠIM BRALCEM, KI REDNO PREBIRAJO TEČAJ

Zaradi popolnejše podobe o koristnosti tečaja politične ekonomije, ki ga objavljamo v nadaljevanjih, Vas prosimo, da nam odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Ali uporabljate naš tečaj politične ekonomije? Kako ga uporabljate: za individualni študij ali za kakšno organizirano, kolektivno obliko dela?

2. Ali se strinjate s tem, da še naprej nadaljujemo z objavljanjem tečaja v nadaljevanjih ali ne?

3. Ali imate kakšne druge predloge in pripombe v zvezi s tečajem. Kakšni so ti predlogi in kakšne so pripombe?

Pišite na naslov: Redakcija »Naše zajednice«, Beograd, Dečanska 35.